

KORONAWIRUS RAPORT DLA BIZNESU

Spis treści

1. WSTĘP

Monika Błońska, radca prawny, Dyrektor Departamentu Doradztwa Prawnego Mariański Group

2. KORONAWIRUS - KRÓTKO - I DŁUGOFALOWE SKUTKI PANDEMII COVID-19 W RELACJACH PRACOWNICZYCH

Agnieszka Nowak-Maciejewska, radca prawny w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

3. KORONAWIRUS – NIE MOŻNA WZBOGACAĆ SIĘ NA PANDEMII

Bartosz Rodak, adwokat, doradca podatkowy w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

4. KORONAWIRUS - RODO W WALCE Z PANDEMIA.

Bartosz Rodak, adwokat, doradca podatkowy w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

5. KORONAWIRUS - WPŁYW PANDEMII NA KONTRAKTY BIZNESOWE – Siła wyższa? Co powinno być w umowie? Jak się zabezpieczyć?

Magdalena Grzywaczewska-Łuczowska, radca prawny w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

6. KORONAWIRUS – CZY MOŻNA GO POTRAKTOWAĆ, JAKO NADZWYCZAJNA ZMIANĘ STOSUNKÓW GOSPODARCZYCH?

Anna Skrobała, adwokat w Departamencie Doradztwa Prawnego w Mariański Group

7. KORONAWIRUS – JAKIE PRAWO WŁAŚCIWE W SPORACH MIĘDZYNARODOWYCH

Katarzyna Koprowska, aplikant radcowski w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

8. KORONAWIRUS – JAK POMÓC PRZEDSIĘBIORCOM - PAKIET OSŁONOWY

Monika Błońska, radca prawny, Dyrektor Departamentu Doradztwa Prawnego Mariański Group Joanna Majcherczak – starszy Konsultant w Departamencie Doradztwa Podatkowego Mariański Group,

1. WSTĘP

Monika Błońska, radca prawny, Dyrektor Departamentu Doradztwa Prawnego Mariański Group

- *W czwartek 12 marca na nowojorskiej giełdzie, zanotowano największy procentowy spadek indeksu Dow Jones Industrial Average (jeden z najważniejszych indeksów akcji notowanych spółek) od 1987 roku;*
- *Giełdy na całym świecie obserwują spadki;*
- *produkcja i usługi są mocno ograniczone;*
- *kolejne państwa zamykają granice;*

Nie ulega wątpliwości, iż pandemia koronawirusa będzie miała negatywne skutki dla światowej, w tym również polskiej gospodarki.

W pierwszej kolejności i bezpośrednio dotknięte zostały takie branże jak turystyka, transport i gastronomia, usługi szkoleniowe i coachingowe, jednak kryzys dotknie również kolejne branże. Wobec tej sytuacji i perspektyw z nią związanych prowadzenie biznesu w chwili obecnej stało się niezwykle trudne, a towarzysząca temu niepewność powoduje, iż firmy już teraz intensywnie myślą, jak i czy przetrwają.

Na co dzień nurtują nas pytania typu:

- Czy możemy rozwiązać umowę?
- Czy możemy przesunąć termin realizacji zamówienia?
- Czy będziemy zmuszeni do zapłaty kar umownych?
- Czy możemy odesłać pracowników do domu?
- Czy będę ponosił odpowiedzialność?
- Czy możemy renegocjować umowę?
- Czy mogę pytać pracownika o zdrowie?
- Czy mogę podwyższyć ceny ponad rynkowe, z uwagi na duży popyt?
- Na jaką pomoc ze strony państwa możemy liczyć?
- Czy mogę odłożyć płatność ZUS-u i podatków? Jakie są konsekwencje?

Te i inne zagadnienia postaramy się omówić w niniejszym poradniku, przygotowanym przez zespół Kancelarii Mariański Group, posiłkując się między innymi problemami prawnymi, które już się pojawiły w wielu firmach w związku z epidemią koronawirusa.

2. KORONAWIRUS - KRÓTKO - I DŁUGOFALOWE SKUTKI PANDEMII COVID-19 W RELACJACH PRACOWNICZYCH

Agnieszka Nowak-Maciejewska, radca prawny w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

Aktualnie panująca pandemia koronawirusa odbija się w sposób znaczący nie tylko na bezpośrednich relacjach biznesowych, ma również ogromny wpływ na stosunki pracownicze.

W tym okresie zarówno pracownicy, jak i pracodawcy, w obawie o swoje zdrowie oraz ochronę miejsca pracy, zastanawiają się w jaki sposób się zachować – czy świadczyć pracę - na miejscu czy zdalnie, czy korzystać ze specjalnego zasiłku opiekuńczego wprowadzonego

ustawą dotyczącą przeciwdziałania i zwalczania COVID -19.

We wskazanej ustawie zostały zaproponowane dwa rozwiązania, których celem jest poprawa sytuacji pracowników, a także zapewnienie, chociażby w pewnym stopniu, możliwości prowadzenia zakładu pracy przez pracodawcę.

Wprowadzone zostały możliwości:

- wydania pracownikowi polecenia wykonywania pracy zdalnie oraz
- uzyskania dodatkowego zasiłku opiekuńczego.

PRACA ZDALNA

Pomimo, iż telepraca była formalnie uregulowana kodeksowo, rozwiązanie to było wysoce sformalizowane. Tym samym, w wielu przedsiębiorstwach stosowany był system pracy zdalnej wynikający z incydentalnych ustaleń pomiędzy przełożonym a pracownikiem.

W celu przeciwdziałania COVID-19, wprowadzono rozwiązanie, zgodnie z którym pracodawca może polecić pracownikowi wykonywanie, przez czas oznaczony, pracy określonej w umowie o pracę, poza miejscem jej stałego wykonywania (praca zdalna). Tym samym, celem ograniczenia ryzyka rozprzestrzeniania się pandemii, pracodawca może, nawet bez zgody pracownika, polecić mu pracę w systemie telepracy – pracy zdalnej.

DODATKOWY ZASIŁEK OPIEKUŃCZY

Jest to rozwiązanie uzupełniające funkcjonujący dotychczas w naszym systemie prawnym zasiłek opiekuńczy wg ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Przewidziane obecnie rozwiązanie zapewnia osobie ubezpieczonej:

- pracownikowi,
- zleceniobiorcy,
- przedsiębiorcy,

mającej **dziecko, które nie skończyło 8 lat**, dodatkowy zasiłek opiekuńczy w przypadku zamknięcia z powodu COVID-19 żłobka, klubu dziecięcego, przedszkola lub szkoły, do których uczęszcza dziecko. Dodatkowy zasiłek opiekuńczy przysługuje **za okres nie dłuższy niż 14 dni**. Zasiłek nie jest wypłacany w przypadku starszych dzieci, które ukończyły już 8 rok życia. Z posiadanych informacji planowane są zmiany w tym obszarze, aby objąć zasiłkiem dzieci starsze, bowiem w innym wypadku opiekun może starać się ubiegać o standardowy zasiłek opiekuńczy.

Innym rozwiązaniem jest: skorzystanie z dni wolnych na opiekę nad dzieckiem, gdzie pracownikowi wychowującemu przynajmniej jedno dziecko w wieku do 14 lat przysługuje w ciągu roku kalendarzowego zwolnienie od pracy w wymiarze 16 godzin albo 2 dni, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Zwolnienie od pracy w wymiarze godzinowym przysługuje pracownikowi zatrudnionemu w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Jeśli rodzic nie ma możliwości skorzystania ze wskazanych wyżej opcji i nie dysponuje wolnymi dniami urlopowymi, pozostaje mu możliwość nieobecności w pracy – taka nieobecność będzie usprawiedliwiona, ale niepłatna. W przypadku osób na umowach cywilnoprawnych, po wykorzystaniu dodatkowego zasiłku opiekuńczego oraz dotychczas przewidzianego prawem zasiłku opiekuńczego, jeśli nie ma możliwości porozumienia się z zamawiającym, taki rodzic nie otrzyma wynagrodzenia za czas powstrzymywania się od świadczenia usług. Zauważyć należy, że kodeksowe dni wolne nie przysługują osobom świadczącym usługi na podstawie umów cywilnoprawnych.

Wskazane wyżej rozwiązania są rozwiązaniami awaryjnymi, wprowadzonymi ad hoc, by minimalizować skutki pandemii w obszarze relacji pracowniczych. Nie mają one jednak odniesienia do długofalowych skutków obecnej pandemii COVID – 19, którym trudno będzie zapobiec w najbliższej przyszłości, a które z pewnością skutkować będą masowymi zwolnieniami.

Nie można jednocześnie pominąć faktu, iż pracodawcy zwracają się z wątpliwościami, jak poradzić sobie w sytuacji braku pracy dla pracowników, czy mogą zastosować rozwiązania dotyczące przestoju, czy będą zmuszeni do przeprowadzenia zwolnień grupowych. Decyzje podjęte w takich okolicznościach znajdą swój finał w sądach. Nie możemy również oszacować jak duże straty zostaną poniesione przez pracodawców w obszarze kadrowym.

Z drugiej strony, trudno prognozować, w jakim kierunku rozwiną się relacje pracownicze, ile osób będzie zmuszonych poszukiwać pracy i kiedy to nastąpi.

Jedyne, co w tej chwili jest pewne to to, że COVID -19 w sposób istotny wpłynie na cały rynek pracowniczy.

3. KORONAWIRUS – NIE MOŻNA WZBOGACAĆ SIĘ NA PANDEMII

Bartosz Rodak, adwokat, doradca podatkowy w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

W czasach pandemii koronawirusa niektórzy „przedsiębiorcy” czują silną pokusę podjęcia działań, które zmaksymalizują ich zyski w niekoniecznie uczciwy sposób – poprzez narzucanie kontrahentom zawyżonych cen produktów, wymuszenie szybszych dostaw lub zachowanie, które utrudni konkurencji funkcjonowanie. W kryzysie niewłaściwe zachowanie często uchodzi na sucho.

Poniżej przedstawione zostanie kilka instytucji prawnych, które mogą pomóc walczyć z nieuczciwą konkurencją i kontrahentami, którzy próbują wyzyskać krytyczne położenie swoich partnerów biznesowych.

KODEKS CYWILNY REGULACJE DOTYCZĄCE TZW. „WYZYSKU”

Regulacja dotycząca tzw. „wyzysku”: gdy w sytuacji przymusowej, w zamian za swoje świadczenie kontrahent przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jego własnego świadczenia. W takiej sytuacji **pokrzywdzona strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a w wypadku gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może ona nawet żądać unieważnienia umowy.**

- Przepis ten ma charakter wyjątkowy, ingeruje bowiem w swobodę zawierania umów, ma na celu przywrócenie uczciwej równowagi między stronami umowy w sytuacji wyraźnej dysproporcji między prawami i obowiązkami stron.
- Dysproporcja ta powinna stanowić skutek nadużycia przez silniejszego kontrahenta swojej dominującej pozycji i być rażąca, a więc widoczna w zasadzie od razu, na pierwszy rzut oka.
- Oceny, czy mamy do czynienia z rażącą dysproporcją świadczeń, należy przy tym dokonywać z uwzględnieniem całokształtu okoliczności dotyczących zarówno samego zawarcia umowy, jak i uwarunkowań pozostających poza treścią stosunku prawnego – chociażby sytuacji gospodarczej związanej z pandemią koronawirusa.
- W odniesieniu do ceny w umowie sprzedaży istotne znaczenie może mieć zestawienie ceny przewidzianej w konkretnej umowie i ceny rynkowej zarówno w sytuacji kryzysowej, jak i w realiach normalnego obrotu.
- Sama dysproporcja, nawet rażąca jeszcze nie wystarcza. Kontrahent, który stosuje takie warunki musi to robić w wykorzystaniu m.in. przymusowego położenia swojego partnera biznesowego. Nieuczciwy kontrahent musi więc mieć świadomość trudnej sytuacji – np. problemów z zaopatrzeniem, trudności kadrowych i dążyć do nieuczciwego wykorzystania swojej chwilowo lepszej pozycji do wynegocjowania warunków skrajnie korzystnych dla siebie.

Co istotne, uprawnienia wynikające z przepisów o wyzysku (a więc uprawnienie do zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, ewentualnie unieważnienia umowy) wygasają z upływem lat dwóch od dnia zawarcia umowy.

USTAWA O ZWALCZANIU NIEUCZCIWEJ KONKURENCJI

Przepisy o wyzysku mogą być uzupełnione również przepisami ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. **Zgodnie z art. 3 tej ustawy czynem nieuczciwej konkurencji jest każde działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta.** O tym co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami decydować będą konkretne okoliczności - nie jest możliwe sprecyzowanie, czy wręcz skatalogowanie tych kryteriów ocennych, które wywodzą się z systemu wartości moralnych - są to normy rozpatrywane w kategoriach uczciwości, obyczajności czy godziwości. W wypadku sytuacji zagrożenia koronawirusem będą one z pewnością oceniane z uwzględnieniem specyficznej sytuacji jaką wywołuje pandemia i wynikające z niej trudności.

Warto pamiętać, że nowym rodzajem czynu nieuczciwej konkurencji – wyraźnie wyodrębnionym od 1 stycznia 2020 roku - jest **nieuzasadnione wydłużanie terminów zapłaty za dostarczone towary lub wykonane usługi**, polegające w szczególności na:

- naruszeniu przepisów ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (tzw. ustawy o zatorach płatniczych);
- rażącym odstępstwie od dobrych praktyk handlowych, które narusza zasadę działania w dobrej wierze i zasadę rzetelności;
- niedostosowaniu do harmonogramu dostawy towarów lub harmonogramu wykonania usługi;
- nieuwzględnieniu właściwości towaru lub usługi, które są przedmiotem umowy.

Jeśli więc kontrahent ociąga się z płatnościami, przetrzymuje pieniądze, które należne są kontrahentom zasłaniając się bezpodstawnie koronawirusem, może się okazać, że dopuszcza się czynu nieuczciwej konkurencji.

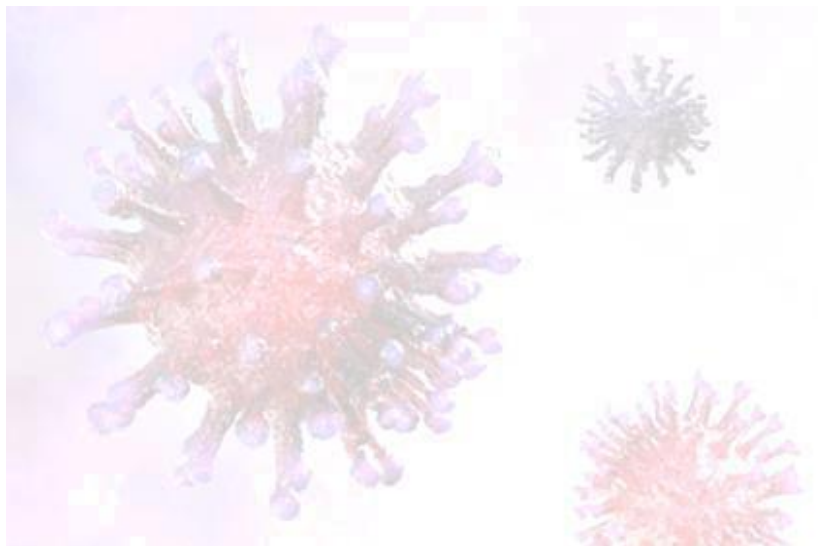
W takiej sytuacji przedsiębiorca, którego interes został zagrożony lub naruszony ma do swojej dyspozycji szereg roszczeń, których może żądać w ramach postępowania sądowego. Może domagać się:

- zaniechania niedozwolonych działań;
- usunięcia skutków niedozwolonych działań;
- złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie;
- naprawienia wyrządzonej szkody, na zasadach ogólnych;
- wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści, na zasadach ogólnych;
- zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej lub ochroną dziedzictwa narodowego - jeżeli czyn nieuczciwej konkurencji był zawiniony.

Jak widać, katalog uprawnień związanych z nieuczciwą konkurencją jest szeroki

– zależnie od charakteru bezprawnego zachowania kontrahenta można domagać się czy to terminowych płatności czy to naprawienia szkody.

Pandemia koronawirusa, chociaż odciska coraz wyraźniej piętno na gospodarce i w związku z tym zdarza się, iż budzi w ludziach najgorsze instynkty, nie powoduje, że obowiązywać zaczyna prawo dżungli – w dalszym ciągu bowiem korzystać można z istniejących instytucji prawnych mogących stanowić wsparcie dla uczciwego przedsiębiorcy, chcącego przetrwać trudne czasy i prowadzić dalej swój biznes.

4. KORONAWIRUS - RODO W WALCE Z PANDEMIĄ.

Bartosz Rodak, adwokat, doradca podatkowy w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

W praktyce, **podczas walki z koronawirusem pojawiają się głosy, że większość działań podejmowanych przez pracodawców może być niezgodna z RODO.**

Począwszy od pytania o to, gdzie spędzało się urlop, przez kierowanie na badania lekarskie, aż po wysyłanie do pracy w domu (praca zdalna, home office).

Prawda jest jednak bardziej skomplikowana.

- Po pierwsze należy pamiętać, że przepisy RODO, jak i w ogóle wszystkie przepisy prawa, mają służyć obywatelom, przedsiębiorcom, urzędom. Przepisy prawa pełnią z jednej strony funkcję służebną, z drugiej zaś strony funkcję ochronną. Wykładnia tych przepisów musi uwzględniać podstawową, a jednak często pomijaną zasadę - **prawo jest dla ludzi, nie zaś ludzie dla prawa**. Bez przedsiębiorców, bez pracowników i pracodawców, bez obywateli, przepisy nie znaczą nic. Priorytetem zawsze więc powinien być człowiek i jego dobro.
- Po drugie, przepisy RODO, w połączeniu z odpowiednimi regulacjami polskimi wynikającymi czy to ze specustawy dot. koronawirusa, czy też przepisów kodeksu pracy, mogą pomóc w wielu kwestiach.

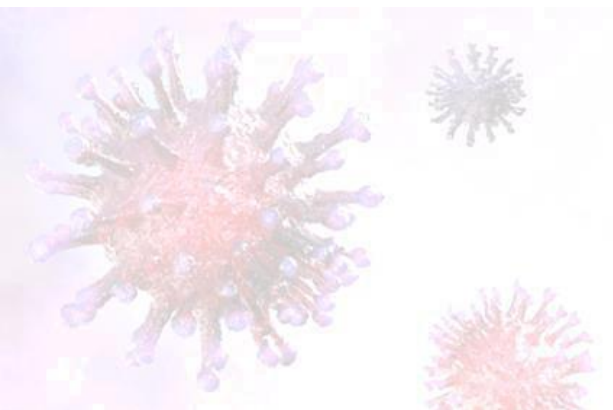
Na chwilę obecną największe kontrowersje budzi możliwość kierowania przez pracodawcę pracowników na badania lekarskie celem wykluczenia obecności koronawirusa.

- Faktem jest, że w tym aspekcie RODO ma istotne znaczenie, jednak ma ono na celu co najwyżej uporządkowanie takiego procesu i poddanie go jasno określonym regułom, nie zaś całkowite zakazanie kierowania na badania.
- Należy pamiętać, że **na pracodawcy ciąży odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy**. W ramach tej odpowiedzialności pracodawca jest obowiązany chronić zdrowie i życie pracowników przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki, w tym w szczególności jest zobowiązany organizować pracę w sposób

zapewniający bezpieczne i higieniczne warunki pracy, reagować na potrzeby w zakresie zapewnienia BHP oraz dostosowywać środki podejmowane w celu doskonalenia istniejącego poziomu ochrony zdrowia i życia pracowników, biorąc pod uwagę zmieniające się warunki wykonywania pracy.

- Sam pracownik, w ramach swoich podstawowych obowiązków związanych ze stosunkiem pracy zobowiązany jest poddawać się m.in. kontrolnym oraz innym zaleconym badaniom lekarskim i stosować się do wskazań lekarskich – zgodnie ze skierowaniami pracodawcy.
- **W takiej sytuacji RODO pozwala przetwarzać nawet te szczególne kategorie danych osobowych dotyczące stanu zdrowia pracownika wynikające z badania** – pomimo istnienia generalnego zakazu ich przetwarzania można twierdzić, że do przetwarzania danych osobowych w tym zakresie znajdzie zastosowanie przesłanka art. 9 ust. 2 lit. h) RODO, i uznanie, że przetwarzanie jest niezbędne do celów profilaktyki zdrowotnej lub medycyny pracy, do oceny zdolności pracownika do pracy, diagnozy medycznej, zapewnienia opieki zdrowotnej.
- W takiej sytuacji **na pracodawcy ciąży tylko obowiązek zapewnienia, by przetwarzanie odbywało się w sposób zgodny z prawem, w szczególności z zachowaniem zasad przetwarzania danych wrażliwych oraz z zachowaniem praw pracownika.**

Jak widać na podstawie powyższej krótkiej analizy jednego zagadnienia przepisy RODO nie blokują możliwości walki z koronawirusem w miejscu pracy. Co najwyżej wymuszają one stosowanie określonych – w zasadzie dość rozsądnych - zasad i mają przeciwdziałać zbyt daleko idącej ingerencji w prywatność pracowników.

5. KORONAWIRUS - WPŁYW PANDEMII NA KONTRAKTY BIZNESOWE – Siła wyższa?

Co powinno być w umowie? Jak się zabezpieczyć?

Magdalena Grzywaczewska-Łuczkowska, radca prawny w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

Pandemia koronawirusa ma oczywisty wpływ nie tylko na globalną gospodarkę, ale również (co dostrzegamy coraz częściej) przełożenie na realizację zobowiązań kontraktowych.

W ostatnich dniach pojawia się coraz więcej problemów związanych z terminową realizacją zobowiązań umownych i to nie tylko tych, które polegają na dostawach lub usługach z terenów szczególnie dotkniętych koronawirusem (Chiny, Korea Południowa, Japonia, Włochy).

Pandemia koronawirusa ma większy lub mniejszy wpływ na wszelkie stosunki prawne, zobowiązaniowe, wynikające z zawartych umów.

Wśród negatywnych skutków wpływu koronawirusa na działalność gospodarczą najczęściej wymienia się:

 wzrost kosztów transportu surowców z krajów starego kontynentu w tym zarówno w strefie euro (Włochy, Austria czy Niemcy), jak i spoza niej.

Spowodowane jest to szeregiem stosowanych przez rządy państw europejskich i nie tylko, środków mających zapobiec rozprzestrzenianiu się wirusa. Analizując obecną sytuację na świecie, liczbę zachorowań i jej ciągły dynamiczny wzrost oraz stosowane w krajach środki zaradcze, zasadnym wydaje się stwierdzenie, że opóźnienia w realizacji dostaw będą się pogłębiały a nierzadko zaistniała sytuacja całkowicie uniemożliwi realizację zobowiązania.

Stąd też naturalną kolejną rzeczą są pojawiające się pytania przedsiębiorców „jak uchronić się od odpowiedzialności z tytułu niewykonania kontraktu spowodowanego epidemią koronawirusa?”

Jedną z możliwości jest powołanie się przez stronę kontraktu bezpośrednio lub pośrednio dotkniętą skutkami pandemii **na siłę wyższą**.

„SIŁA WYŻSZA”

W polskim systemie prawa brak jest legalnej definicji pojęcia „siła wyższa”. Orzecznictwo oraz doktryna prawnicza za siłę wyższą uznaje sytuację, gdy spełnione są następujące przesłanki:

- zdarzenie ma charakter zewnętrzny – oznacza to, że zdarzenie jest całkowicie niezależne od działań lub zaniechań osoby potencjalnie odpowiedzialnej za szkodę;
- przewidzenie wystąpienia zdarzenia było niemożliwe (lub prawie niemożliwe) – chodzi więc o zdarzenia szczególnie zaskakujące, nietypowe na tyle, że nawet przy zachowaniu najwyższej staranności prawdopodobieństwo przewidzenia danego zdarzenia byłoby znikome;
- skutkom zdarzenia nie można zapobiec – zdarzenie ma więc charakter nieuchronny, nie jest możliwe uniknięcie go ani zapobiegnięcie jego skutkom.

Dla uznania, że zdarzenie ma charakter siły wyższej konieczne jest łączne spełnienie wszystkich przesłanek, gdyż pozostają one ze sobą w ścisłym związku przyczynowo – skutkowym.

Jako przykłady siły wyższej wskazywane są najczęściej klęski żywiołowe, takie jak trzęsienia ziemi, pożary, powodzie, ponadto strajki o charakterze generalnym, zamieszki, działania wojenne, akty terrorystyczne.

Analizując powyższe przesłanki, z całą pewnością możemy przyjąć, że pandemia koronawirusa stanowi zdarzenie o charakterze siły wyższej. Dla uznania, że zdarzenie to zwalnia nas z odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania konieczna jest jednak analiza całokształtu stanu faktycznego.

W naszym systemie prawa nie ma instrumentów, które pozwoliłyby na swego rodzaju ustalenie z góry, że sytuacja z jaką mamy obecnie do czynienia, to jest pandemia koronawirusa i wprowadzenie na terytorium Polski stanu zagrożenia epidemicznego możemy

uznać za siłę wyższą, tak jak np. wydawane przez Chińską Radę Promocji Handlu Międzynarodowego (CCPIT) certyfikaty „Siły Wyższej”.

Certyfikaty te potwierdzają, że rząd podjął odpowiednie środki zapobiegania i zwalczania epidemii, w tym wstrzymanie działalności produkcyjnej w określonej jednostce administracyjnej. Certyfikaty informują również o zakazie wznowienia produkcji przed upływem określonych terminów. **W przypadku polskich przedsiębiorców, jeżeli strony nie dojdą do porozumienia konieczne będzie by to sąd rozstrzygał, czy to siła wyższa była przyczyną niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków.**

Odnosząc się do pojęcia siły wyższej na gruncie zobowiązań umownych należy podkreślić, że

- **zasadą jest iż za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego dłużnik ponosi odpowiedzialność (art. 471 KC i następne). Odpowiedzialność ta opiera się jednak na zasadzie winy.**

Niewykonanie zobowiązań umownych w wyniku wystąpienia siły wyższej jest okolicznością niezawinioną przez strony umowy. Jeśli przedsiębiorca wykaże związek pomiędzy niewykonaniem zobowiązania, wykonaniem nieterminowym lub nieprawidłowym, a siłą wyższą nie ponosi on odpowiedzialności z tego tytułu. Nie będzie więc zobowiązany do zapłaty odszkodowania z tego tytułu.

Należy jednak pamiętać, że zwolnienie od odpowiedzialności strony dotkniętej skutkami pandemii koronawirusa wymaga każdorazowo dokonania oceny, jaki wpływ ma lub miała ona na możliwość wykonania zobowiązania, przy zachowaniu należytej staranności.

To o czym powinni pamiętać przedsiębiorcy, powołujący się na siłę wyższą w celu uniknięcia ewentualnej odpowiedzialności, to:

- po pierwsze jej czasowy charakter (po ustąpieniu przeszkody w postaci siły wyższej strony powinny wykonać swoje zobowiązania wynikające z zawartej umowy)
- po drugie zwrócenie uwagi na właściwe i odpowiednio wczesne zadbanie o poprawne relacje z kontrahentem.

Niemniej dla oceny wpływu siły wyższej w postaci pandemii koronawirusa na realizację konkretnego przedsięwzięcia, niezbędna jest indywidualna analiza każdej sytuacji oraz umowy. **Coraz częściej bowiem zdarza się, że przedsiębiorcy wprowadzają do umów klauzule odnoszące się do siły wyższej.** Postanowienia umowne regulujące wpływ siły

wyższej na zobowiązania najczęściej spotyka się w kontraktach budowlanych, umowach ubezpieczeniowych czy umowach o świadczenie usług.

KLAUZULA DOTYCZĄCA „SIŁY WYŻSZEJ”

Właściwie skonstruowane klauzule umowne dotyczące siły wyższej mają istotne znaczenie w razie ewentualnego sporu powstałego na tle tego typu zdarzeń.

- **Klauzule takie z reguły definiują przypadki, jakie strony umowy uznają za siłę wyższą.** Strony mogą w tym zakresie poszerzyć katalog sytuacji, które można uznać za siłę wyższą. Do tego typu postanowień należy jednak podchodzić z dużą rozwagą, bowiem zdarza się, że strony chcą nadmiernie wykorzystywać furtkę w postaci klauzuli siły wyższej by uniknąć odpowiedzialności z tytułu niewykonania zobowiązań umownych.
- **Powszechną praktyką jest również zawarcie obowiązku informowania drugiej strony o zdarzeniach uniemożliwiających realizację obowiązków.** Wydaje się to szczególnie zasadne z punktu widzenia dobrych relacji pomiędzy kontrahentami. Rzadziej, ale również zdarza się, że strony wyrażają zgodę na ponoszenie odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy z powodu siły wyższej.

Jak pokazały ostatnie wydarzenia związane z pandemią koronawirusa w dobie zmian klimatu oraz idących za tym gwałtownych zjawisk atmosferycznych, a także napiętej sytuacji międzynarodowej w wielu regionach świata, **bardzo istotnym jest zawieranie we wszelkich kontraktach prawidłowo skonstruowanych klauzul umownych, regulujących wzajemne relacje stron w razie wystąpienia zdarzenia o charakterze siły wyższej.**

6. KORONAWIRUS – CZY MOŻNA GO POTRAKTOWAĆ, JAKO NADZWYCZAJNĄ ZMIANĘ STOSUNKÓW GOSPODARCZYCH?

Anna Skrobała, adwokat w Departamencie Doradztwa Prawnego w Mariański Group

Doniesienia ekonomistów nie pozostawiają wątpliwości – pandemia koronawirusa ma bezpośredni wpływ na gospodarkę zarówno polską, jak i światową.

- Nagły wzrost cen produktów,
- ograniczenia w transporcie i dostawach,
- spadek indeksów giełdowych,
- widmo lawinowych bankructw,
- obniżka prognoz wzrostu PKB

to tylko niektóre z problemów, z jakimi borykają się dziś przedsiębiorcy.

Pytanie brzmi: **Czy istnieje jakiś skuteczny mechanizm prawny umożliwiający modyfikację kontraktów zawartych przed wybuchem epidemii w taki sposób, by zapobiec skutkom zachodzących zmian stosunków gospodarczych?**

KLAUZULA „REBUS SIC STANTIBUS” (łac.)

Ustawodawca przewidział taki instrument swoistego wsparcia dla przedsiębiorców w art. 357¹ kodeksu cywilnego, który przewiduje **możliwość ingerencji sądu w treść zawartego kontraktu wówczas, gdy z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy**. Klauzula ta (łac. *rebus sic stantibus*) dotyczy sytuacji wystąpienia nadzwyczajnej zmiany stosunków, będącej konsekwencją niezwyklej okoliczności, występujących wyjątkowo i wykraczających poza ryzyko kontraktowe, a przy tym mających charakter obiektywnych i powszechnych oraz obejmujących głównie stosunki gospodarcze. Zmiana ta powinna nastąpić przed terminem wymagalności roszczenia – na zmianę stosunków zaistniałą po terminie wymagalności wierzytelności nie może powołać się strona

będąca w zwłoce – a przy tym mieć charakter trwały, a nie jedynie incydentalny, przemijający.

Ryzyko kontraktowe wpisane jest w działalność gospodarczą przedsiębiorców, niemniej w przypadku, gdy wpływ zmiany okoliczności na określone zobowiązanie ma charakter nieprzewidywalnego, to wykracza poza zakres zwykłego ryzyka i stanowi podstawę zmiany lub nawet rozwiązania zawartej umowy. **O nieprzewidywalności skutków zaistniałych zmian można mówić wówczas, gdy obiektywnie, przy zastosowaniu należytej staranności, przedsiębiorcy nie są w stanie przewidzieć ich wystąpienia.** Do zdarzeń tych niewątpliwie zaliczyć należy pandemię koronawirusa, z którą mamy obecnie do czynienia.

Z kolei **nadmierne trudności w spełnieniu świadczenia** związane ze zmianą stosunków mogą mieć charakter:

- zarówno majątkowy (np. konieczność poniesienia wysokich kosztów w celu spełnienia świadczenia),
- jak i osobisty,

a sprowadzają się one do sytuacji, gdy z przyczyn praktycznych (zwłaszcza technicznych, polegających np. na ograniczeniach produkcji maszyn czy urządzeń) lub prawnych (np. wprowadzeniu zakazu przekraczania granic państwowych), **spełnienie świadczenia wymagałoby podjęcia szczególnych, nadmiernie uciążliwych, niebezpiecznych, a przez to nieracjonalnych działań.** Wskazana w omawianej klauzuli groźba rażącej straty wymaga każdorazowo oceny sądu, która winna być dokonywana przy uwzględnieniu istoty i celu zobowiązania, wartości świadczeń oraz całokształtu skutków wykonania zobowiązania dla majątku strony.

Dla zastosowania klauzuli *rebus sic stantibus* wymagane jest, aby pomiędzy ową

- **nadzwyczajną zmianą stosunków**
- **a utrudnieniami dla strony umowy w wykonaniu zobowiązania**

istniał związek przyczynowy, co oznacza, że bez zmiany stosunków nie powstałyby komplikacje w spełnieniu świadczenia ani groźba rażącej straty.

Wystąpienie nadzwyczajnej zmiany stosunków gospodarczych nie oznacza, że modyfikacja stosunku umownego następuje w sposób automatyczny. Wymaga ona każdorazowo ingerencji sądu, której podstawę stanowi wystąpienie z powództwem (głównym lub

wzajemnym) przez stronę umowy żądającą zmiany treści zobowiązania albo jego rozwiązania. Po wytoczeniu powództwa, w sytuacji uznania, że w danej sprawie wystąpiły przesłanki wynikające z art. 357¹ kodeksu cywilnego, sąd może – mając każdorazowo na względzie interesy stron umowy - oznaczyć na nowo sposób wykonania zobowiązania (czas, miejsce, sposób spełnienia świadczenia), zmienić wysokość świadczenia (poprzez jego podwyższenie albo obniżenie), a w ostateczności rozwiązać umowę – zakończyć stosunek zobowiązaniowy stron, uchylając jednocześnie ich obowiązki.

Sytuacja pandemii koronawirusa w Polsce, w której znaleźli się przedsiębiorcy, jest bezprecedensowa, a przy tym na tyle dynamiczna, że nie sposób na chwilę obecną wskazać linii orzeczniczej, jaka zostanie przyjęta przez sądy orzekające w przedmiocie zmian zawartych kontraktów handlowych. Niemniej, mając na uwadze powszechny, a przy tym nieprzewidywalny charakter zachodzących zmian – możliwość zastosowania klauzuli *rebus sic stantibus* wydaje się być w pełni uzasadniona.

7. KORONAWIRUS – JAKIE PRAWO WŁAŚCIWE W SPORACH MIĘDZYNARODOWYCH

Katarzyna Koprowska, aplikant radcowski w Departamencie Doradztwa Prawnego Mariański Group

Gdyby w efekcie nierealizowania umowy przez kontrahenta powstała konieczność wszczęcia sporu z tymże kontrahentem, należy mieć świadomość, że ich

rozstrzygnięcie w obrocie międzynarodowym jest dużo trudniejsze niż na gruncie krajowym.

Kluczowe przed przystąpieniem do walki z kontrahentem jest wstępne ustalenie:

- **jakie prawo będzie miało zastosowanie do danego stosunku prawnego**
- **oraz przez jaki sąd ewentualny spór miałby być rozstrzygnięty.**

Najbardziej dogodną dla przedsiębiorcy sytuacją jest ta, w której w umowie wskazane jest jaki sąd i jakie prawo będą stosowane w razie sporu.

Bardzo często jednak kwestie te są pominięte w umowach lub uregulowane są w sposób niewłaściwy czy też niekorzystny dla przedsiębiorcy.

Niejednokrotnie również strony opierają swoją kooperację wyłącznie na złożonym zamówieniu, nie regulując przy tym warunków współpracy i nie zawierając umowy w formie pisemnej. Wówczas dochodzenie swoich roszczeń może być uciążliwe, zarówno z uwagi na obowiązek występowania przed zagranicznym organem, jak i przez konieczność mierzenia się z obcymi, i niejednokrotnie mniej korzystnym dla przedsiębiorcy, regulacjami.

W świetle wywołanego obecną sytuacją epidemiologiczną zastoju gospodarczego i powoływania się przez kontrahentów na siłę wyższą, znaczenie ma choćby świadomość, iż podejście do definicji „siły wyższej” w różnych krajach może być odmienne.

Przykładowo czy wystawione przez Chińską Radę Promocji Handlu Międzynarodowego certyfikaty siły wyższej związane z chorobą wywołaną koronawirusem (2019-nCoV) uznać należy za wiążące.

Poniżej przedstawione zostały **podstawowe zasady i wskazówki, jak ustalić, jakie prawo będzie właściwe dla dochodzenia roszczeń wynikających z niezrealizowania umowy.**

Pierwszym krokiem powinna być analiza umowy i odszukanie odpowiednich postanowień dotyczących, bowiem zgodnie z zasadą swobody umów, **strony mają możliwość wyboru określonego systemu prawnego.** Kwestia ta może być uregulowana w umowie wprost, ale też może wynikać z innych postanowień umowy lub okoliczności sprawy.

Gdyby okazało się jednak, że strony zrezygnowały z wyboru prawa właściwego albo gdy dokonany przez nie wybór okazał się nieważny lub nieskuteczny, **zastosowanie znajdą normy kolizyjne wskazujące, jakie prawo właściwe będzie miało zastosowanie.** Podstawowym aktem, z którego takie normy wynikają jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (tzw. Rzym I). Akt ten zawiera katalog umów wraz ze wskazaniem, jakie prawo będzie właściwe dla danego stosunku prawnego, w razie braku klauzul umownych w tej kwestii.

Zgodnie z Rozporządzeniem w przypadku:

- **umów sprzedaży towarów** - kontrakt poddany będzie zazwyczaj prawu zwykłego pobytu zbywcy (a dla osób prawnych – siedziby ich zarządu),
- **umów o świadczeniu usług** – prawo dłużnika świadczącego usługę,
- **umów dystrybucji** - prawo siedziby dystrybutora,
- **umów przewozu towarów** - prawo państwa, w którym siedzibę ma przewoźnik, pod warunkiem że w tym samym państwie znajduje się miejsce przyjęcia towaru do przewozu lub miejsce dostawy, lub miejsce zwykłego pobytu nadawcy. Jeżeli warunki te nie są spełnione, stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się uzgodnione przez strony miejsce dostawy.
 - wyjątkiem jest **przewóz osób** – wówczas umowa podlega prawu państwa, w którym podróżny ma miejsce pobytu, pod warunkiem że w tym samym państwie znajduje się miejsce wyjazdu lub miejsce przeznaczenia. Jeżeli warunki te nie są spełnione, stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się miejsce pobytu przewoźnika.

W Rozporządzeniu można znaleźć szczegółowe regulacje w odniesieniu do innych rodzajów umów. Co do pozostałych umów, które nie zostały ujęte w katalogu i szczegółowo uregulowane, albo też podlegają więcej niż jednej normie, zostały one poddane prawu zwykłego pobytu dłużnika.

Należy mieć jednak na uwadze, że co do zasady **sąd może zastosować inne prawo niż wskazane w przepisach, jeżeli w ocenie sądu pozostaje ono w znacznie ściślejszym związku z umową.**

W odpowiedzi na pytanie, jak duży zasięg ma ten unijny akt, wskazać należy, że Rozporządzenie przewiduje zasadę uniwersalności. Oznacza to, że powinno ono mieć zastosowanie zarówno do stosunków pomiędzy podmiotami z państw członkowskich UE, ale też do takich, w których po drugiej stronie umowy zawieranej przez podmiot z państwa członkowskiego występuje kontrahent spoza UE. W tej drugiej sytuacji jednak, **w razie zawarcia – przez państwo członkowskie z państwem trzecim – konwencji w przedmiocie prawa właściwego dla zobowiązań umownych, postanowienia tej konwencji mają pierwszeństwo przed stosowaniem Rozporządzenia.** W przypadku Polski, takimi dwustronnymi konwencjami będą między innymi umowy o pomocy prawnej zawarte z Białorusią oraz z Ukrainą, zgodnie z którymi w razie braku odpowiednich klauzul umownych – właściwe jest prawo państwa, na terytorium którego umowę zawarto. Z kolei w umowie polsko-rosyjskiej ustalono, że w takich przypadkach stosuje się prawo tego państwa, na którego terytorium siedzibę ma strona, która spełnia świadczenie mające podstawowe znaczenie z uwagi na treść zobowiązania.

Powyższa krótka analiza wskazuje, że **ustalenie prawa właściwego nie jest oczywiste i zależy zarówno:**

- **od charakteru łączących stron stosunku,**
- **od ich siedziby**
- **oraz obowiązujących przepisów prawa międzynarodowego.**

Rozstrzygnięcie tej kwestii jest jednak niezmiernie istotne jeszcze przed wystąpieniem z roszczeniem do kontrahenta, bowiem świadomość przepisów regulujących stosunki między stronami, może mieć znaczny wpływ na prawidłowe ustalenie planu działania i na efektywność dochodzenia roszczeń od kontrahenta.

Należy mieć to na uwadze nie tylko przygotowując się do sporu wynikającego z obecnych stosunków handlowych, ale też przy zawieraniu kolejnych umów o zasięgu międzynarodowym.

8. KORONAWIRUS – JAK POMÓC PRZEDSIĘBIORCOM - PAKIET OSŁONOWY

Monika Błońska, radca prawny, yrektor Departamentu Doradztwa Prawnego Mariański Group Joanna Majcherczak – starszy konsultant w Departamencie Doradztwa Podatkowego Mariański Group,

Ministerstwo Rozwoju zapowiedziało wprowadzenie pakietu rozwiązań osłonowych dla przedsiębiorców w celu złagodzenia ekonomicznych skutków rozprzestrzenienia się koronawirusa.

Projekt będzie zawierał propozycje zmian legislacyjnych, a dotyczących

- m.in. ustawy o podatku od towarów i usług,
- udzielania pomocy publicznej w tym pomocy de minimis, wsparcia BGK,
- szczególnych rozwiązań związanych z ochroną miejsc pracy.

Projekt zmian ma zostać przedstawiony niezwłocznie, lecz konkretna data nie jest jeszcze znana.

Wśród kluczowych obszarów, które potencjalnie mają być objęte pakietem znalazły się między innymi:

- ulgi, odroczenia i umorzenia składek ZUS.,
- zniesienie opłaty prolongacyjnej przy odroczeniach, bądź rozłożeniu na raty zaległości publicznoprawnych,
- wcześniejsze uzyskanie zwrotów podatku VAT,
- odroczenie terminu raportowania przez dużych przedsiębiorców z zastosowaniem JPK_V7M z 1 kwietnia na 1 lipca 2020 r.,
- ułatwienia dotyczące korzystania z MPP (split payment), przesunięcie terminu obowiązkowego wpisu do Centralnego Rejestru

Beneficjentów Rzeczywistych z 1 kwietnia na 1 lipiec 2020 r.,
umożliwienie zaliczenie do kosztów podatkowych wydatków związanych
z anulowaniem wycieczek w stosunku do branż dotkniętych skutkami kryzysu,
wprowadzenie możliwości odliczenia straty poniesionej
w 2020 roku od dochodu uzyskanego w 2019 r.,
wsparcie gwarancyjne i dopłaty do kredytów
z Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK),
podniesienie progu pomocy de minimis w zakresie gwarancji kredytowych
BGK z 60% do 80% kwoty kredytu.
rozszerzenie zakresu funduszu klęskowego o epidemię,
co umożliwi dopłaty do oprocentowania kredytów,
skrócenie - z 6 do 3 miesięcy – okresu, który uprawnia do objęcia wsparciem przy
spadku obrotów gospodarczych, sprzedaży towarów lub usług o 15%.

Dodatkowo na portalu podatkowym Ministerstwa Finansów (MF) w zakładce "Głos podatnika",
pojawiła się nowa kategoria dotycząca koronawirusa, która umożliwia wskazywanie swoich
problemów, pomysłów, takowe zgłaszane są również do Ministerstwa przez BCC.

Niezależnie od planowanych zmian, przedsiębiorcy, którzy z związku z
występowaniem koronawirusa będą mieć **problemy z terminową zapłatą
należności podatkowych**, mogą już teraz wystąpić z wnioskiem o przyznanie
ulgi lub umorzenie zaległości w trybie art. 67a i art. nast. Ordynacji podatkowej.

W sytuacji negatywnych skutków finansowych dla przedsiębiorców wynikających z
epidemii koronawirusa urzędy skarbowe będą brać pod uwagę te szczególne
okoliczności przy rozpatrywaniu wniosków dotyczących przyznania ulg w spłacie
zobowiązań podatkowych (odroczenia terminu płatności, rozłożenia na raty,
umorzenia zaległości podatkowych itp). Ministerstwo deklaruje, że wnioski składane
przez przedsiębiorców będą rozpatrywane w pierwszej kolejności.

W zakresie należności z tytułu składek przedsiębiorcy również mogą składać wnioski
o odroczenie terminu ich płatności, układ ratalny czy umorzenie należności. Jeżeli
przedsiębiorca będzie miał trudności z bieżącym regulowaniem składek może złożyć
wniosek o odroczenie terminu. W przypadku przedsiębiorców, którzy już mają
zaległości możliwy jest wniosek o rozłożenie na raty istniejącego zadłużenia. Niestety
w jednym i drugim wypadku, o ile przedsiębiorca uniknie płacenia odsetek za zwłokę,
niestety będzie zobowiązany do opłaty prolongacyjnej. Opłata ta w ramach pakietu

osłonowego ma być zniesiona. Natomiast przedsiębiorcy będący płatnikami składek za siebie będą mogli wносить o ich umorzenie.

COMPLIANCE – Jak rozwijać bezpieczny biznes.

Kluczowe decyzje oraz strategie rozwoju muszą uwzględniać możliwe konsekwencje prawne i podatkowe. Monitorowanie zmian legislacyjnych, identyfikowanie obszarów wrażliwych w przedsiębiorstwie oraz podejmowanie działań w celu minimalizowania ryzyka w działalności

gospodarczej to proces trudnym i czasochłonny. Dlatego konieczne jest bieżące wsparcie w działaniach w obszarze **compliance**. Korzystanie z doradztwa w ww. zakresie, pozwala na ograniczenie prawdopodobieństwa wdania się w spór, poniesienia odpowiedzialności, przede wszystkim podatkowej lub karnoskarbowej. Naszym celem jest aktywne uczestniczenie w rozwijaniu bezpiecznego biznesu.

Wsparcie ekspertów Kancelarii w ramach procesu zarządzania ryzykiem w biznesie obejmuje m.in.:

Bieżące doradztwo prawne i podatkowe.

Eksperskie opinie.

Przeprowadzenie profesjonalnych audytów prawnych i podatkowych, w tym przegląd procedur wewnętrznych.

Procedury ochronne właścicieli i menadżerów.

Wsparcie w wykonaniu obowiązków prawnych i podatkowych.

Ceny transferowe, grupy kapitałowe, uprzednie porozumienia cenowe.

Restrukturyzacje – bezpieczna forma prowadzonej działalności gospodarczej.

Mergers & Acquisitions – rosnące ryzyko wymaga kompleksowego wsparcia.

Stała reprezentacja przed organami podatkowymi (pełnomocnictwo ogólne).

Sukcesja biznesu – budowa firmy wielopokoleniowej.

Czy stać cię na ryzyko?

www.marianskigroup.pl

www.kontrolapodatkowa.pl

www.doradcafirmrodzinnych.pl

Pozostaje do Państwa dyspozycji,

Piotr Szalbierz

Partner w MGZ

Radca Prawny

Doradca Podatkowy

tel. + 48 512 005 666

pszalbierz@marianskigroup.pl

Znajdziecie Nas Państwo:

w Lesznie

Leszczyńskie Centrum Biznesu – Partner Biznesowy

ul. Geodetów 1

64-100 Leszno

we Wrocławiu

Mariański Group Zachód Doradztwo Prawno-Podatkowe Sp.k.

z siedzibą we Wrocławiu

ul. Zwycięska 20A lok.202 53-033 Wrocław

Kontakt:

tel. 71 737 35 56

kom. +48 502 441 966; +48 504 711 158; +48 512 005 666

wroclaw@marianskigroup.pl